

Yüksek Ziraat Enstitüsü

Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak tarımsal eğitim konusunda araştırmalar yapılmış ve 1927 yılında bu konuda Almanya'dan bir bilim heyeti davet edilmiştir. Bu amaçla gelen **Oldenburg Heyeti**, Hükûmete verdiği raporda modern bir Ziraat Yüksek Öğretim Kurumunun da açılmasını önermiştir. Bunun üzerine 5.7.1927 tarihinde kabul edilen 1109 sayılı "Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Ali Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının İslahına Ait Kanun" ile çağdaş anlamda tarımsal yüksek öğretimin yolu açılmıştır. Bu kanun kapsamında 1928 yılında Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsünün temeli atılmış ve inşaata başlanmıştır. Ayrıca Yüksek Ziraat Enstitüsünün bir öncüsü olarak 1930 yılında "Ankara Yüksek Ziraat Mektebi" açılmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsünün Kuruluş Kanunu: Enstitüsü'nün açılmasından kısa bir süre önce, 20.06.1933 tarih ve 2291 sayılı Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunun bazı önemli maddeleri aşağıya alınmıştır.

Madde 1. Ziraat Vekaletinin murakabesinde Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur. Enstitü hükmi şahsiyetli, bağışlama ve vasiyetleri kabule ehil ve mülhak bütçe ile idare olunan bir amme müessesesidir. Enstitünün malları ve tedris ve idare uzuvları da Devlet Memurları Hukukuna maliktir.

Madde 2. Enstitü, Tabii İlimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatları namıyla 4 fakülteden mürekkep bir müessesedir.

Daha sonra 18.6.1934 tarih ve 2524 sayılı kanunla İstanbul Yüksek Orman Mektebi de Orman Fakültesi olarak Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesine dahil edilmiş, böylece fakülte sayısı beşe çıkmış, Baytar Fakültesi de sonradan Veteriner Fakültesi adını almıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsünün modern bina ve laboratuvarlarının inşaatı beş yıl sürmüş ve Enstitü, Başvekil İsmet İnönü tarafından 30 Ekim 1933 günü bir "Açılma Bayramı" töreniyle açılmıştır. Bu törende Başvekil İsmet İnönü'nün yaptığı konuşma aşağıdadır: "Şimdi Yüksek Ziraat Enstitüsünü resmen açıyorum. Türkiye Cumhuriyeti bu enstitüyü vücuda getirmek için senelerden beri emek sarfetti. Bu enstitüyü, fakülteleriyle birlikte memlekete ziraatte, ve baytarlıkta yüksek mühendisler yetiştirecek bir üniversite olarak tanıyoruz. Bu enstitü, memleketi gerek baytari sahada, gerek ziraat sahasında tetkik ve islah edecek tam manasıyla bir enstitü mecmuasıdır. Efendiler, Enstitüyü hükümetin aynı zamanda daima emniyetle istişare edeceği büyük bir Ziraat Erkanıharbiyesi tanıyoruz. Bütün ümit, bu enstitüde çalışacak ve yetiyecek adamların iyi öğrenmek ve memlekete hizmet etmek için sarsılmaz bir aşkla mücehhez olmalarındadır. Bu beklediğimiz bir ümit, bir temenni değil kendilerinin burada tahsil ederken yapmağa mecbur oldukları bir vazifedir. Bu vazifeyi ifa etmek, onlar için ne kadar büyük bir zevk olacaksa, bu vazifenin yapıldığını görmek de memleket için o kadar büyük bir teminat olacaktır. Burada yetiyeceklerin bundan beş on sene sonra memleketin mukadderatı üzerinde fikirleriyle, bilgileriyle müessir olacak büyük mütehassıs olduklarını görmek, bütün çekilen emeklerin, zahmetlerin karşılığı olacaktır. Yüksek Enstitünün büyük bayram gününde açılması, manasındaki yüksekliği ve genişliği anlatmaya vesile oldu. Ankara'nın bütün yüksek şahsiyetleri bu cemiyete şeref veriyorlar. Bütün beynelmilel yüksek temsil heyetleri ve diplomatik heyetlerin burada hazır bulunmasından dolayı teşekkür ederiz. Bilhassa dost ve çok yüksek Sovyet Heyetinin huzuru ile açılması bizim için bir memnuniyet ve şereftir. Bu enstitüde hoca olarak çalışacaklara candan muvaffakiyetler dilerim. Bu müessesede talebe olarak çalışacaklara şahsen gıpta ediyorum. Şimdi enstitüyü dolaştığınız zaman müessesenin tertibatından ve kıymetinden zevk duyacağınıza eminim." Böylelikle dört fakülte ve 1933-1934 ders yılında 20 enstitü ve 2 klinikten oluşan, Rektörü bir Alman profesör olan eksiksiz donanımlı bir tarım üniversitesi olarak göreve başlayan Yüksek Ziraat Enstitüsünün ilk fakülteleri ve alt birimleri (enstitüler) şunlardı:

- Tabii İlimler Fakültesi – 5 Enstitü (Fizik, Kimya, Jeoloji, Nebat ve Hayvanat Enstitüleri)
- Baytar (Veteriner) Fakültesi – 5 Enstitü ve 2 Klinik (Teşrih, Fizyoloji, Patoloji, Parazitoloji, Hıfzıssıhha Enstitüleri ile Dâhili Hastalıklar ve Cerrahi Klinikleri)
- Ziraat Fakültesi – 7 Enstitü (İktisadiyat, Nebat yetiştirme ve Islahı, Zootečni (Sütçülük), Meyvecilik-Bağcılık-Bahçivanlık, Suculuk, Ormancılık ve Zirai Kimya ve Toprak İlimi Enstitüleri)
- Zirai Sanatlar ve Zirai Teknik Fakültesi – 3 Enstitü (Ziraat Sanatları, Ziraat Makineleri, Köy Sanatları Enstitüleri) Ziraat Sanatları Enstitüsü, günümüzde üniversitelerde “Gıda Mühendisliği” başlığı altında verilen eğitimi başlatan ilk kuruluştur. Açılıştaki yapılan resmî açıklamalara göre, Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü;
- Teşkilat, program, idare, bina, okutma ve araştırma alat ve vasıtaları itibarı ile en son icap ve telakkilerine göre kurulmuştur.
- Cumhuriyetimizin büyük eserlerinden biridir ve yalnız memlekete değil, ilim alemine de kıymetli bir hediyesidir.
- Yalnız mektep değil aynı zamanda ilmî araştırmalar yeridir: *“Burada memleket ziraatı kurulacak ve öğretilecektir.”*

İlk ders yılında 22’si kız, 6’sı yabancı olmak üzere toplam 330 öğrenci vardı. Açılıştan iki gün sonra ATATÜRK 1 Kasım (1933) TBMM Açış Nutku’nda tarımsal eğitimin yararlı olacağından kuşkusu olmadığını açıklamıştır: *“Bütün fakülteleriyle beraber açılmış olan Yüksek Ziraat Enstitüsünün yetiştireceği yüksek mühendislerin, ileride memlekete faydalı olacaklarına şüphe yoktur.”* Yüksek Ziraat Enstitüsü yalnız modern binaları ile değil aynı zamanda en modern araştırma ve tatbikat laboratuvarları, en modern öğretim ve araştırma araçlarıyla da çağdaş batı üniversiteleri düzeyinde idi. 40 bin ciltten oluşan kütüphanesi (Muhlis Kütüphanesi) o tarihte Türkiye’nin en büyük ve zengin kütüphanesi idi. Kütüphane yerli ve yabancı 200 mesleki dergiye abone olmuştu. İlk yıllarda tüm öğretim üyeleri yüksek maaşlarla Almanya’dan getirilmiş profesörlerden oluşmakta idi. Bu profesörlerin yanında genç, dinamik, yurt dışında yetişmiş, doktora yapmış, çok iyi Almanca bilen Türk yardımcıları bulunmakta idi. Ziraat Sanatları Fakültesi yalnız Ziraat Fakültesi öğrencilerine ziraat teknolojisi alanında dersler verirken, Tabii İlimler Fakültesi de Ziraat, Orman ve Veteriner Fakültelerine temel bilim dersleri (F.K.B.) vermekte ve geniş çapta araştırma yapmakta idi. 1936-1937 ders yılında İstanbul Yüksek Orman Mektebinin Yüksek Ziraat Enstitüsüne katılmasıyla Orman Fakültesi açılmıştır. Bu fakültenin alt birimlerini; Orman Yetiştirme ve Bakma, Orman Amenajmanı ve Orman Siyaseti, Orman Hasılat Bilgisi ve İşletme İktisadı ile Orman Muhafazası Enstitüleri oluşturuyordu. ATATÜRK tarıma ve köylünün refah düzeyinin yükseltilmesine önem ve öncelik vermiştir. Söylev ve demeçleri arasında bu görüşlerinin en somut biçimde ifade edildiği konuşması 1 Kasım 1937 TBMM Açış Nutku’dur: *“Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır. Fakat bu hayati işi, isabetle amacına ulaştırabilmek için, ilk önce, ciddi etüdlere dayalı bir ziraat siyaseti tesbit etmek ve onun için de, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lazımdır... Memleketi, iklim, su ve toprak verimi bakımından ziraat bölgelerine ayırmak icap eder. Bu bölgelerin her birinde, köylülerin gözleriyle görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları, verimli, modern, pratik ziraat merkezleri kurmak gerekir.”* Yüksek Ziraat Enstitüsü 1948 yılında, Ankara Üniversitesine bağlı iki (Ziraat ve Veteriner) ve İstanbul Üniversitesine bağlı bir (Orman) fakülteye indirgenerek kapatılmıştır. Aynı yıl Yüksek Ziraat Enstitüsünün bir Tarım Üniversitesine dönüştürülmesine ilişkin yasa önerisi TBMM’de görüşülmüş ve kabul edilmemiştir. Böylece 1933 yılında Rektör Prof. Dr. Falke ve 17 Alman profesörden oluşan bir kadro ile açılarak

850 Ziraat Yüksek Mühendisi yetiştiren ve aslında eksiksiz bir Tarım Üniversitesi olan Yüksek Ziraat Enstitüsü, ATATÜRK döneminin tarım ve köy kalkınmasına yönelik politikalarını 15 yıl yaşatabilmiştir.

Mehmet Arif DEMİRER

KAYNAKÇA

AKMAN, Arif, **Türkiye’de Ziraat Yüksek Öğretim Reformunun Anatomisi-Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü (Y.Z.E.)**, AÜ Ziraat Fakültesi Yayını No 739, Ankara 1978.

Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü (Müessesenin Kuruluş Tarihi), Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayını, Ankara 1933.

ÇAĞLAR, Kerim Ömer, **Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunlar, Kararnameler, Bütçe ve Talimatnameler**, Y.Z.E. Neşriyatı, Sayı 101, Ankara 1940.

ÇİFTÇİ, Cemalettin Yaşar, **Kuruluşunun 75. Yılında, Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933-2008)**, AÜ Ziraat Fakültesi Yayın No: 1496, Ankara 2008.

FALKE, Friedrich, “Die Landwirtschaftliche Hochschule Ankara am Schluss ihres zweiten Studienjahres”, **La Turquie Kamaliste**, S 9, Ekim 1935.

FALKE, Friedrich, “L’Institut Superieur d’Agronomie d’Ankara”, **La Turquie Kamaliste**, S 2, Ağustos 1934.

ÖZÇELİK, Ahmet, **Tarım Tarihi ve Deontolojisi**, AÜ Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayını No: 8, Ankara 2005.

TARUS, İlhan, BAYKAL, Cevad, **Yüksek Ziraat Enstitüsü’nü Tanıtıyoruz**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1940.

Yüksek Ziraat Enstitüsünün Açılma Bayramı Broşürü, 30.10.1933.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yuksekk-ziraat-enstitusu/?pdf=3258> adresinden erişilmiştir